

Palyatif Bakımın Temelleri

Editörler

Dr. Kadriye KAHVECİ

Dr. Cihan DÖGER

AKADEMİSYEN
KİTAPBEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığının bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-605-258-405-7	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı Palyatif Bakımın Temelleri	Yayıncı Sertifika No: 47518
Editörler Dr. Kadriye KAHVECİ Dr. Cihan DÖGER	Baskı ve Cilt Bizim Dijital Matbaa
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisa Code: MED058230
	DOI 10.37609/akya.806

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. Akademisyen Kitabevi ve alıcı arasında herhangi bir şekilde hekim-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşturmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. Akademisyen Kitabevi ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bir ölüm onurlu olursa en büyük mükafatı almış demektir.

Heraklitos

Dünya nüfusunun yaşlanmasıyla birlikte kronik kritik hastalıkların her geçen gün artması palyatif bakım ihtiyacını da artırmaktadır. Her yıl % 78'i düşük ve orta gelirli ülkelerde olmak üzere palyatif bakım ihtiyacı olan 20 milyon hastadan sadece 14 milyonunun palyatif bakım hizmeti aldığı tahmin edilmektedir. Ağrı kesici ilaçlara ve diğer temel ilaçlara erişimin zorluğu, palyatif bakım konusunda eğitilmiş sağlık profesyonellerinin olmaması, ulusal sağlık politikalarının yetersizliği, finansman eksikliği gibi birçok nedenlere bağlı olarak palyatif bakım erişiminde sorunlar yaşanmaktadır. Palyatif bakım hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar dünya çapında büyük bir sorundur ve ne yazık ki hala pek çok ülkede palyatif bakım gelişmemiştir. Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya dışındaki ülkelerin çoğunda kaliteli palyatif bakım erişimi çok azdır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen palyatif bakım hizmetlerinin geliştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Palyatif bakım'ın 1980'li yıllarda, sadece kanser hastaları için geçerli olduğu algısı varken, son yıllarda kanser dışında HIV / AIDS, konjestif kalp yetmezliği, serebrovasküler hastalık, nörodejeneratif bozukluklar, kronik solunum yolu hastalıkları, ilaca dirençli tüberküloz, demans ve parkinson gibi geriatrik hastalıklarda da gerekli olduğu farkındalığı artmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1986 yılında yapılan ilk palyatif bakım tanımından günümüze kadar tanım yenilenmiş olup, 2015 yılında Hawley tarafından '21. Yüzyıl Palyatif Bakım Papyon Modeli' tanımlaması yapılmıştır. İki üçgen oluşan bu modelde ilk üçgen hastalık yönetimini, ikinci üçgen ise palyatif bakım göstermektedir. Hastalık süreci ilerledikçe kemoterapi, radyoterapi, cerrahi tedavi gibi küratif tedaviler azalırken palyatif bakım uygulamaları ve semptomatik tedaviler giderek artmaktadır. Bu modelde sadece ölüm değil hayatta kalma olasılığının ve rehabilitasyon sürecinin de palyatif bakım modeline dahil edilmesiyle ölümcül olsun ya da olmasın, ciddi bir hastalık tanısı alan hastanın palyatif bakım sürecini kabullenmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Ancak burada vurgulanmak istenen yaşam süresinin uzatılması ve hayatta kalma desteğinin sağlanması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, günümüzde palyatif bakım hasta odaklı bakımın bir bileşeni olarak yoğun bakım, acil servis, toplum temelli bakım hizmetleri, evde bakım gibi sağlığın tüm alanlarında uygulama alanı bulmuştur.

Ülkemizde, son yıllarda palyatif bakım alanında oldukça fazla yol kat edilmiş olsa da hala yeterli değildir. Bu nedenle sosyokültürel yapımıza uygun, sağlık sistemimizle

entegre palyatif bakım modellerinin planlaması ve uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de başta hekimler olmak üzere tüm sağlık profesyonellerinin, ihtiyacı olan hastalara palyatif bakım uygulanması için yetkili olmalarının önemli olduğunu ve eğitim programlarına palyatif bakımın dahil edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Palyatif Bakımın Temelleri Kitabının amacı, palyatif bakım gerektiren hastalara bakım sağlayan sağlık profesyonellerine kanserin yanı sıra kronik hastalıklarda palyatif bakım, semptom yönetimi, beslenme, yara bakımı, tamamlayıcı tedaviler ve iletişim konularında güncel, pratik ve özlü bilgiler sunmaktır. Kitabımızda yer alan yoğun bakım ve acil serviste palyatif bakım uygulaması, ev temelli palyatif bakım, travma ve palyatif bakım bölümleriyle palyatif bakım'ın tüm sağlık sistemleriyle entegre edilmesinin önemini vurgulamak ve palyatif bakım'a mümkün olduğunca geniş bir bakış açısıyla yaklaşmak istedik.

Palyatif Bakımın Temelleri Kitabı'nın yazılması sürecinde desteklerini esirgemeyen ailelerimize, arkadaşlarımıza, meslektaşlarımıza, hemşirelerimize, Akademisyen Kitabevinden Yasin DİLMEN'e, özellikle bize ilham veren palyatif bakım hastalarımıza ve hasta yakınlarına tüm yazarlar adına teşekkür ederiz.

Dr. Kadriye KAHVECİ

Dr. Cihan DÖGER

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	iii
Yazarlar.....	vii
Bölüm 1: Palyatif Bakım Tanım Kapsam.....	1
<i>Dr. Meltem UYAR</i>	
Bölüm 2: Nörolojik Hastalıklarda Palyatif Bakım	7
<i>Dr. Gamze KÜÇÜKOSMAN, Dr. Hilal AYOĞLU</i>	
Bölüm 3: Solunum Hastalıklarında Palyatif Bakım.....	39
<i>Dr. Huri TAŞ Dr. Derya GÖKÇINAR</i>	
Bölüm 4: Kalp Yetmezliğinde Palyatif Bakım	49
<i>Dr. Hilal ZENGİN Dr. Vedat YILDIRIM</i>	
Bölüm 5: Kronik Karaciğer Hastalıklarında Palyatif Bakım	63
<i>Dr. Osman EKİNCİ, Dr. Serap A. KAVLAK</i>	
Bölüm 6: Böbrek Hastalıklarında Palyatif Bakım.....	77
<i>Dr. Özlem DELİGÖZ, Dr. Osman EKİNCİ</i>	
Bölüm 7: Onkolojik Hastalıklarda Palyatif Bakım	85
<i>Dr. Dilek MEMİŞ, Dr. Mehmet Turan İNAL, Dr. Ahmet Şenol UYAR, Dr. Coşkun ATEŞ, Dr. İsmail ARSLAN, Dr. Funda YILMAZ, Dr. Hünkar AĞGÜL</i>	
Bölüm 8: Geriatri ve Palyatif Bakım	105
<i>Dr. Gülhan SARIÇAM, Dr. Canan KÜÇÜK</i>	
Bölüm 9: Pediatrik Palyatif Bakım	133
<i>Dr. Nilgün ŞAHİN, Dr. Eyüp SARI</i>	
Bölüm 10: Travma ve Palyatif Bakım	155
<i>Uzm. Dr. M. Emin İNCE, Dr. Vedat YILDIRIM</i>	
Bölüm 11: Acil Serviste Palyatif Bakım Uygulaması	163
<i>Dr. Cihan DÖĞER</i>	
Bölüm 12: Yoğun Bakım Ünitesinde Palyatif Bakım	177
<i>Dr. Kadriye KAHVECİ</i>	
Bölüm 13: Ev Temelli Palyatif Bakım	193
<i>Dr. Orhan KOÇ, Dr. Kadriye KAHVECİ</i>	
Bölüm 14: Palyatif Bakımda Ağrı Yönetimi	213
<i>Dr. Ender SİR, Dr. Vedat YILDIRIM</i>	

Bölüm 15: Palyatif Bakımda Santral Sinir Sistemi Semptomlarının Kontrolü...	229
<i>Dr. Gamze KÜÇÜKOSMAN, Dr. Hilal AYOĞLU</i>	
Bölüm 16: Palyatif Bakımda Solunum Semptomlarına Yaklaşım.....	249
<i>Eymen ASLAN, Derya GÖKÇINAR</i>	
Bölüm 17: Palyatif Bakımda Gastrointestinal Sistem	
Semptomlarının Yönetimi	255
<i>Dr. Osman EKİNCİ</i>	
Bölüm 18: Palyatif Bakımda Enfeksiyon Kontrolü	267
<i>Dr. Doğan AKDOĞAN, Dr. Kadriye KAHVECİ</i>	
Bölüm19: Palyatif Bakımda Nutrisyon.....	277
<i>Dr. Mehmet UYAR</i>	
Bölüm 20: Palyatif Bakım ve Rehabilitasyon	289
<i>Dr. İbrahim GÜNDOĞDU, Dr. Ebru KARACA UMAY, Dr. F. Aytül ÇAKCI</i>	
Bölüm 21: Palyatif Bakımda Tamamlayıcı ve Alternatif Tedaviler	319
<i>Dr. Huri TAŞ, Dr. Derya GÖKÇINAR</i>	
Bölüm 22: Palyatif Bakım Hastalarında Basınç Yaraları.....	331
<i>Dr. Kalbim ARSLAN, Dr. A. Çınar YASTI</i>	
Bölüm 23: Yaşam Sonu Bakım	345
<i>Dr. Asiye ÖZDEMİR, Dr. Hülya ULUSOY</i>	
Bölüm 24: Palyatif Bakım ve Etik	357
<i>Dr. Burcu HIZARCI, Dr. Hüseyin ÖZ</i>	
Bölüm 25: Palyatif Bakımda Etkili İletişim	379
<i>Dr. Eymen ASLAN, Dr. Derya GÖKÇINAR</i>	
Bölüm 26: Palyatif Bakımda Hemşirenin Rol ve Sorumlulukları	387
<i>Uz. Hem. Meryem BAŞIBÜYÜK, Uz. Hem. Hurişah AKSAKAL,</i>	

YAZARLAR

Uz. Dr. Hünkar AĞGÜL

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
Yoğun Bakım

Uz. Dr. Doğan AKDOĞAN

Sağlık Bakanlığı Ankara Pirsaklar Devlet Hastanesi

Uz. Hem. Hurişah AKSAKAL

Sağlık Bakanlığı Verimlilik, Kalite ve Akreditasyon Daire Başkanlığı

Uz. Dr. İsmail ARSLAN

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
Yoğun Bakım

Dr. Öğr. Gör. Kalbim ARSLAN

Yakın Doğu Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı

Uz. Dr. Eymen ASLAN

Sağlık Bakanlığı İskenderun Devlet Hastanesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon
Kliniği

Uz. Dr. Coşkun ATEŞ

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
Yoğun Bakım

Prof. Dr. Hilal AYOĞLU

Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim
Dalı

Uz. Hem. Meryem BAŞIBÜYÜK

İÜC Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Doktora öğrencisi

Uz. Dr. F. Aytül ÇAKCI

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dışkapı Yıldırım Beyazıt SUAM Fizik Tedavi ve
Rehabilitasyon Kliniği

Dr. Öğr. Gör. Özlem DELİGÖZ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune SUAM Anesteziyoloji ve
Reanimasyon Kliniği

Uz. Dr. Cihan DÖGER

Ankara Şehir Hastanesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Prof. Dr. Osman EKİNCİ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Doç. Dr. Derya GÖKÇINAR

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Numune SUAM Yoğun Bakım Kliniği

Doç. Dr. İbrahim GÜNDOĞDU

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt SUAM Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Kliniği

Dr. Öğr. Gör. Burcu HIZARCI

İstanbul Medipol Üniversitesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği, Yoğun Bakım Kliniği

Prof. Dr. Mehmet Turan İNAL

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım

Uz. Dr. M. Emin İNCE

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Gülhane SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Doç. Dr. Kadriye KAHVECİ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Numune SUAM Yoğun Bakım Kliniği

Uz. Dr. Serap A. KAVLAK

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Op. Dr. Orhan KOÇ

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü

Uz. Dr. Canan KÜÇÜK

Sağlık Bakanlığı Ankara 29 Mayıs Devlet Hastanesi Palyatif Bakım Kliniği

Dr. Öğr. Gör. Gamze KÜÇÜKOSMAN

Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji Anabilim Dalı

Prof. Dr. Dilek MEMİŞ

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım

Prof. Dr. Hüseyin ÖZ

İstanbul Medipol Üniversitesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği, Yoğun Bakım Kliniği

Uz. Dr. Asiye ÖZDEMİR

Karadeniz Teknik Üniversitesi Anestezi ve Reanimasyon Anabilim Dalı

Uz. Dr. Eyüp SARI

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Dr. Sami Ulus Kadın Doğum, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları SUAM Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği

Uz. Dr. Gülhan SARIÇAM

Sağlık Bakanlığı Ankara Pursaklar Devlet Hastanesi Nöroloji Kliniği

Uz. Dr. Ender SİR

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Gülhane SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Uz. Dr. Nilgün ŞAHİN

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Dr. Sami Ulus Kadın Doğum, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları SUAM, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Uz. Dr. Huri TAŞ

Sağlık Bakanlığı Kırıkkale Yüksek İhtisas Hastanesi Anestezi ve Reanimasyon Kliniği

Prof. Dr. Hülya ULUSOY

Karadeniz Teknik Üniversitesi Anestezi ve Reanimasyon Anabilim Dalı

Doç. Dr. Ebru KARACA UMay

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dışkapı Yıldırım Beyazıt SUAM Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Kliniği

Prof. Dr. Meltem UYAR

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Algoloji Bilim Dalı

Prof. Dr. Mehmet UYAR

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Yoğun Bakım Bilim Dalı

Uz. Dr. Ahmet Şenol UYAR

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım

Prof. Dr. A. Çınar YASTI

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Numune SUAM Genel Cerrahi Kliniği

Prof. Dr. Vedat YILDIRIM

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Gülhane SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

Uz. Dr. Funda YILMAZ

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım

Uz. Dr. Hilal ZENGİN

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Gülhane SUAM Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği, Palyatif Bakım Kliniği